

Emancipatie

Een wetenschappelijke carrière begint vaak met de keuze van een onderwerp. Waarin zal men zich verdiepen en wat zal men eens gaan onderzoeken? Als je niet al een heel specifieke missie in de wereld hebt wordt het antwoord op die vraag nogal eens bepaald door wat je wetenschappelijke omgeving in de aanbieding heeft. In mijn geval – halverwege de jaren 80 – waren dat twee onderwerpen: ‘vrouwen en politiek’ en ‘vrouwen en burgerschap’. Ik denk met grote dankbaarheid terug aan de iets oudere mannelijke collega die mij destijds beide onderwerpen met klem heeft afgeraden: “Margo, er zijn al zo weinig vrouwelijke politicologen. Als die paar vrouwen dan ook nog bij elkaar gaan klieken om te praten over vrouwen en politiek of vrouwen en burgerschap wordt het helemaal nooit wat. Ga alsjeblieft iets anders doen.” Indachtig deze wijze raad werd ik geen beoefenaar van enige variant van vrouwenstudies dan wel ‘gender studies’, maar een sexe-neutrale wetenschapper die zich met gewone dingen bezighield. Ik vond het advies van mijn collega niet alleen strategisch verstandig, ik vond het achteraf ook inhoudelijk heel juist. Wat was er voor eer te behalen aan iets met vrouwenstudies? Man en vrouw horen zoveel mogelijk gelijk te zijn, zover is het nog niet, maar we werken eraan en in Scandinavische landen kan het immers ook. Dat leek mij een waarheid als een koe en gelukkig was ik niet degene die deze waarheid telkens weer onder ogen zou hoeven brengen. Ik vond het vanzelfsprekend dat politici hun uiterste best deden om gelijkheid van man en vrouw metterdaad te realiseren. Voor zover ik er ooit over schreef klaagde ik vooral dat het in Nederland treurig langzaam ging met dat grote contingent huisvrouwen en dat polderachtige geneuzel over wie de crèche nu precies behoort te betalen. Eenmaal gegroeid in de rol van sexe-neutrale wetenschapper was ik ook altijd onaangenaam verrast als ik ergens voor gevraagd werd qua vrouw: er moet nog een vrouw in onze benoemingsadviescommissie, het was hoog tijd dat er eens een vrouw in onze redactie kwam, als jij nee zegt hebben we helemaal geen vrouw in ons forum over conservatisme; ik moest daar allemaal niets van hebben. Ik heb dus wel begrip voor het feit dat Zalm niet al te lang specifiek gezocht heeft naar gekwalificeerde vrouwelijke bewindspersonen en voor het feit dat aangezochte kandidates voor de eer bedankt hebben, ondanks het risico dat Zalm dan zou moeten terugvallen op zijn lijstje met voor de hand liggende mannen. In een geëmancipeerde maatschappij behoort het geslacht van ministers er immers niet toe te doen. Ik zou mij helemaal geen zorgen maken, ware het niet dat het uitgangspunt dat ik jarenlang voor een waarheid als een koe heb gehouden, in kringen van en rond het kabinet helemaal niet meer als vanzelfsprekend wordt gezien. Zo lezen we in een artikel in *Christen-democratische Verkenningen* van de hand van CDA gezinssocioloog Peter Cuyvers dat de linkse ‘unisex gedachte’ nodig eens op de helling moet: “In de rechtse analyse is het eigenlijk geen enkel probleem dat er biologische verschillen bestaan tussen mannen en vrouwen, die ook ‘sociale effecten’ hebben. (...) Sterker nog, als er die verschillen zijn, dan zouden we daar juist zoveel mogelijk rekening mee moeten houden. En aangezien er behoorlijk krachtige empirische onderbouwing bestaat voor het verschil – mannen krijgen bijvoorbeeld geen kinderen – is het volgens rechts een buitengewoon vreemd idee om te doen alsof die verschillen er niet zijn.” Betekent dit dat rechts vindt dat vrouwen achter het aanrecht thuishoren? Welnee, zegt Cuyvers geruststellend, rechts is ook niet gek. Zolang er zulke tekorten bestaan op de arbeidsmarkt in de zorg en in het onderwijs gaat rechts heus geen werkwillige vrouwen naar het aanrecht verbannen. Met andere woorden: zodra we in een recessie terecht komen wordt het een heel ander verhaal, dan is het – gezien al die evidente biologische verschillen – heel verstandig om moeders thuis te houden. Zo zout als Cuyvers het opschrijft met een ouderwetse biologische onderbouwing voor het beleid, zo formuleert rechts het gewoonlijk niet. In het CDA verkiezingsprogramma wordt het christen-democratische emancipatiebeleid

gepresenteerd als een vergroting van de keuzevrijheid voor jonge gezinnen. Ik neem aan dat de VVD het ook in die geest heeft geïnterpreteerd en geaccepteerd. Ten onrechte.

In Nederland bestond onder Paars een zekere discrepantie tussen het ideaal dat de overheid uitdroeg en de maatschappelijke conventie. Ongenuanceerd gezegd: de overheid vond dat man en vrouw beide (bijna) full time hoorden te werken en financieel op eigen benen moesten kunnen staan. De bijbehorende voorzieningen (kinderopvang, hanteerbare schooltijden) lieten nog veel te wensen over, maar daar werd in elk geval aan gewerkt. De dominante maatschappelijke norm was het anderhalf verdiener model: de man verdient de kost en de vrouw heeft een mini-baantje voor onder schooltijd. Onder rechts lijkt het de bedoeling het overheidsbeleid onverkort aan te passen aan die maatschappelijke norm. Men gaat alles op alles zetten om vrouwen in staat te stellen zoveel mogelijk thuis te zijn met een levensloop verzekering, met een inkomensafhankelijke zorgtoeslag die ervoor moet zorgen dat aan het werk gaan in elk geval financieel onaantrekkelijk is, en een zoek-het-zelf-maar-uit beleid inzake kinderopvang. Je mag wat mij betreft zeggen dat de meerderheid dit zo wenst en dat de meerderheid anders maar geen CDA, VVD of LPF had moeten stemmen, maar de keuzevrijheid van vrouwen wordt hierdoor verkleind en niet vergroot.

Ik ga niet zover te zeggen dat ik achteraf wel iets met vrouwen en politiek had moeten doen, maar misschien hebben vrouwen zoals ik te lang gedacht dat het met de emancipatie op de lange duur vanzelf wel goed zou komen.